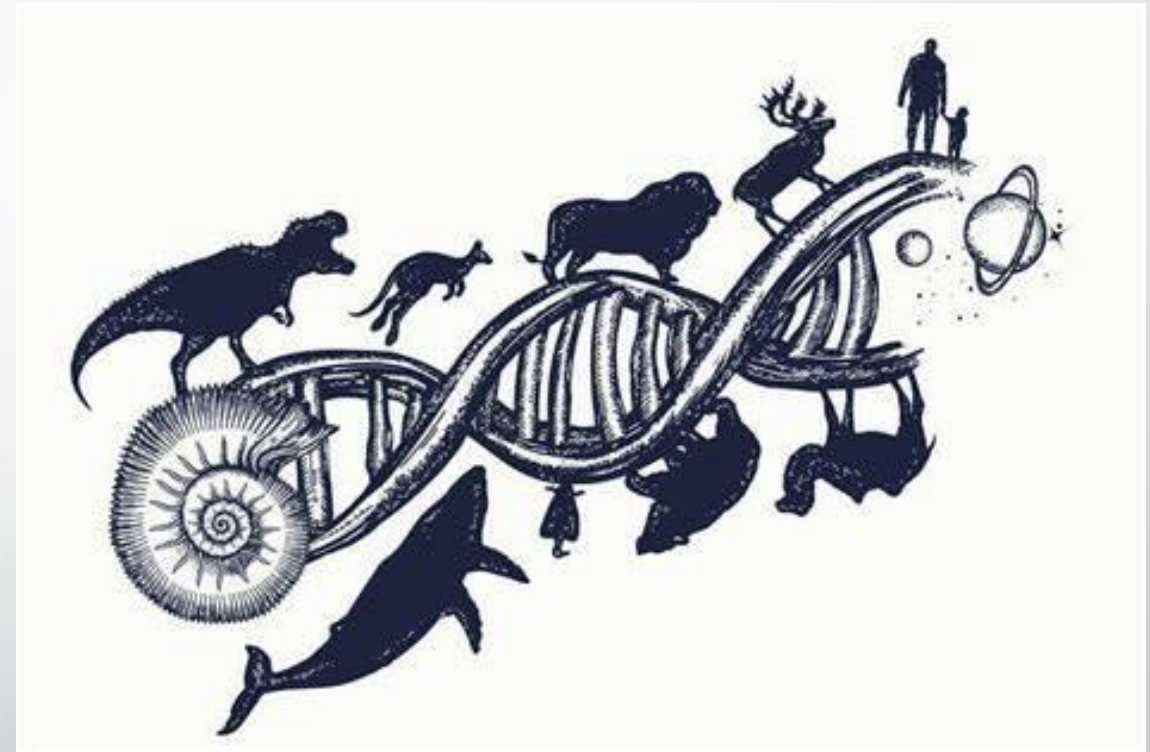

Menningarlæra

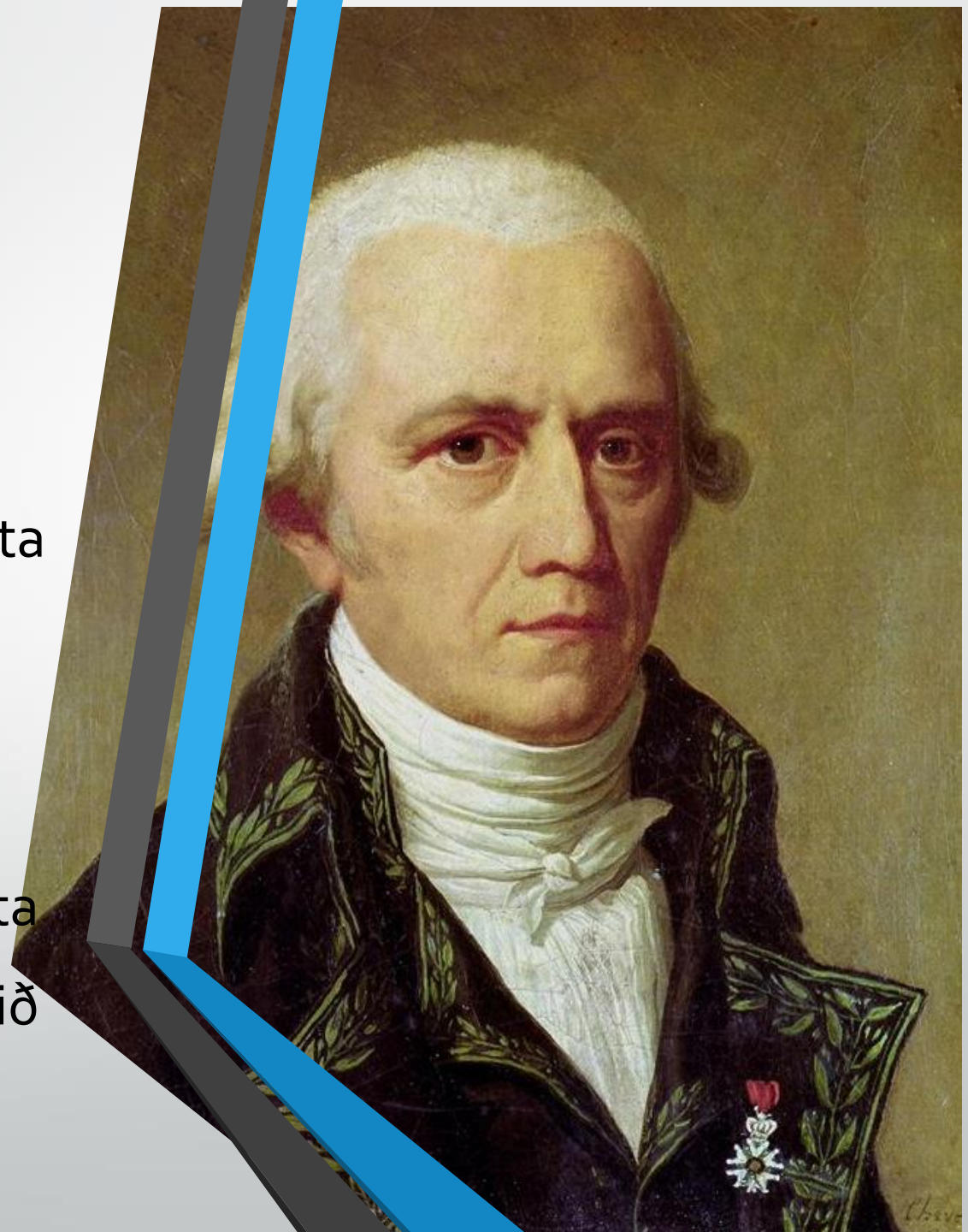
Inngangur

- Allir átrúnaðir hava eina skapanarsøgu
- Filosofi/heimsspeki hevur altíð undrast á hvussu heimurin er vorðin sum hann er
- Lívið á jørðini er ment seinastu 3,5 milliardir ár
- Fyri 2 mia árum síðan vóru bara bakteriur á jørðini
- Fyri 600 mió árum síðan vóru mosar einastu plantur og øll dýr ryggleys

Jean-Baptiste-Lamarck (1744-1829)

- Tann fyrsti ið skrivaði, at lívið allatíð broytist
- Stremban frá einum ættarliði til næsta
- Hálsurin á giraffi
- Um vit venja yvirarmar alt lívið? Fúa børnini so størri yvirarmar?
- Lívmenningin hjá Lamarch er avkrefta
- Ílegur (gen) og eggkykna/sáðkykna (ið IKKI broytist í lívinum)

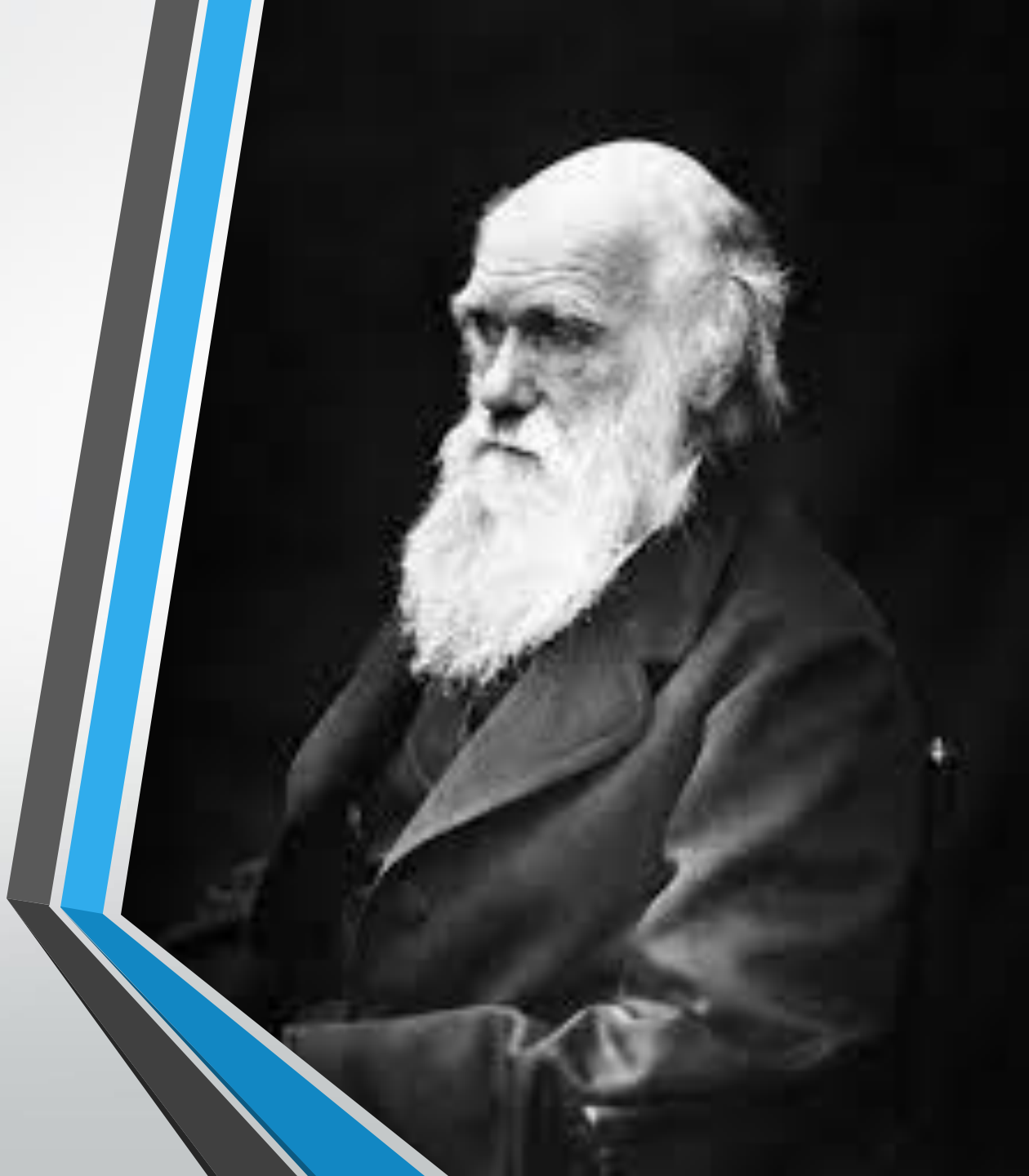
Spontan genesa

- Lamarch og onnur : lív kom í av sær sjálvum
  - Maðkur kemur í kjöt av sær sjálvum
  - Hyggj kemur á gamalt breyð
- Louis Pasteur gjørdi spontana genesu og kom fram til hettar:
  - Spilla sum bakteria, hýggj og maðkur kemur aðrastaðni frá og ikki úr matinum sjálvum. Onki lív kemur í av sær sjálvum

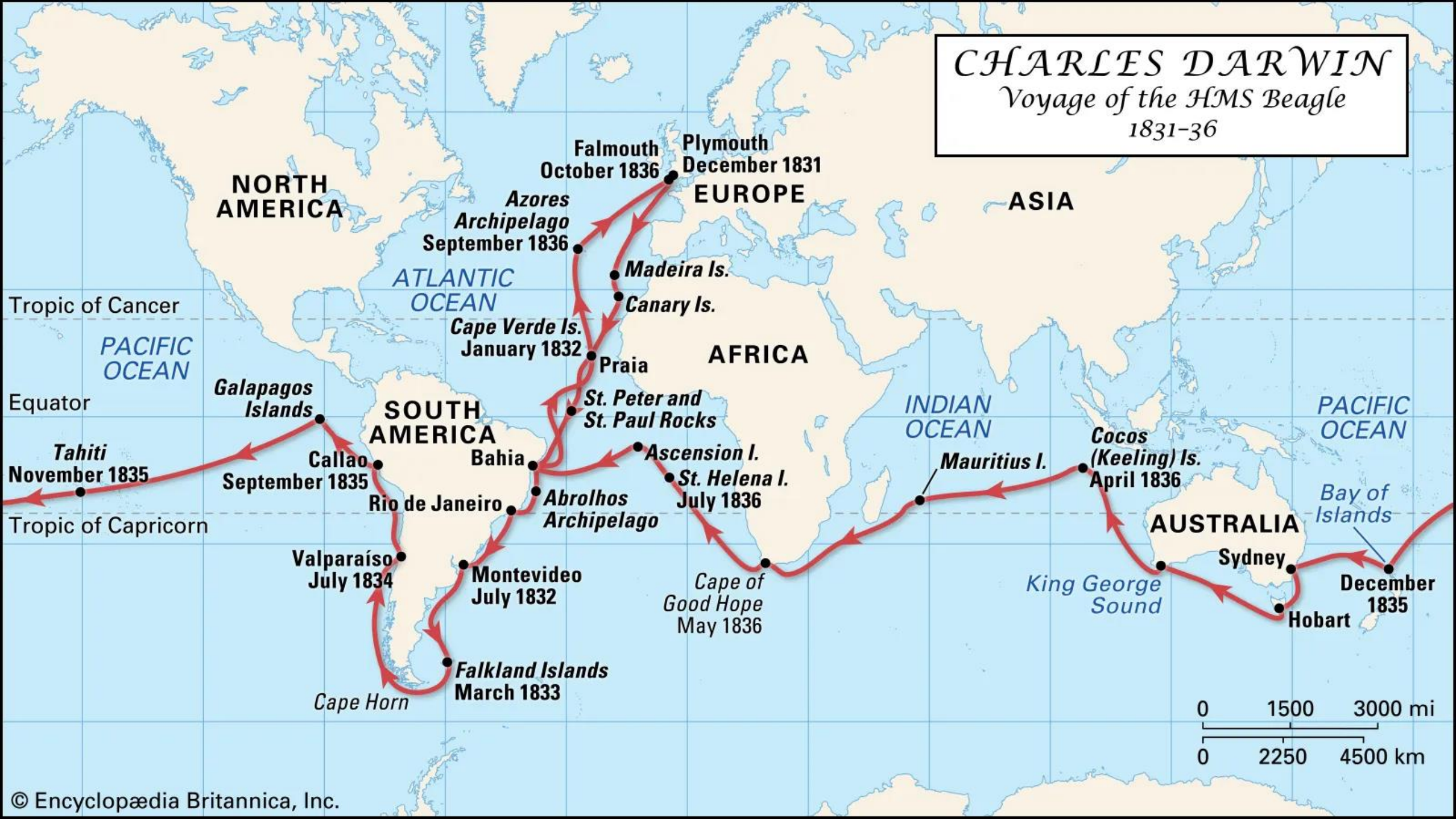

Darwin (1809-1882) og menningarlæran

- Lamarch gjørdur til láturs - men banaði veg fyri onnur, sosum Darwin
- Origin of Species í 1859
- Natúrligt úrvæl
- Við skipinum Beagle sum náttúrufrøðiligur eygleiðari - úr Onglandi
- Granskaði djóralív og plantulív í Suðuramerika og á Galapagosoyggjunum
- Áhugi í jarðfrøði, og gjøgnumbrot tað tíðina

CHARLES DARWIN
Voyage of the HMS Beagle
1831-36

Natúrligt úrval

- Darwin og Wallace funnu í hvør sínum lag og gjøgnum nógv ár fram til tað somu konklusión: Djórasløg broytast!!
- Ymiskleiki
- Kapping um føði, pláss og móguleika at nærast
- Deyði
- Yvirlivlisi (natúrligt úrval)
  - Filmur um reisuna hjá Darwin
  - <https://www.youtube.com/watch?v=XOiUZ3ycZwU>

Teoriin hjá Lamarck

Original
Short-necked
ancestor

Keeps stretching
neck to reach leaves
higher up on tree

and stretching

and stretching
until neck becomes
progressively longer

Natural Selection

1) Each species shows variation:

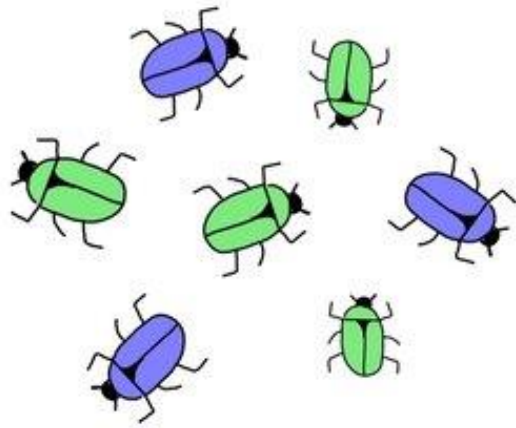
2) There is competition within each species for food, living space, water, mates etc.

3) The "better adapted" members of these species are more likely to survive – "Survival of the Fittest"

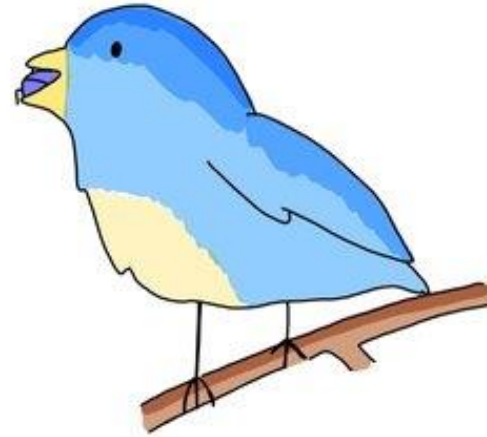

4) These survivors will pass on their better genes to their offspring who will also show this beneficial variation.

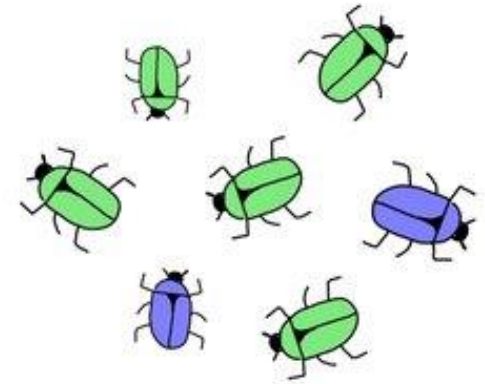
POPULATION 1

BEEILES SHOW VARIATION IN COAT COLOUR.
GREEN BEEILES ARE BETTER CAMOUFLAGED SO
ARE MORE LIKELY TO SURVIVE.

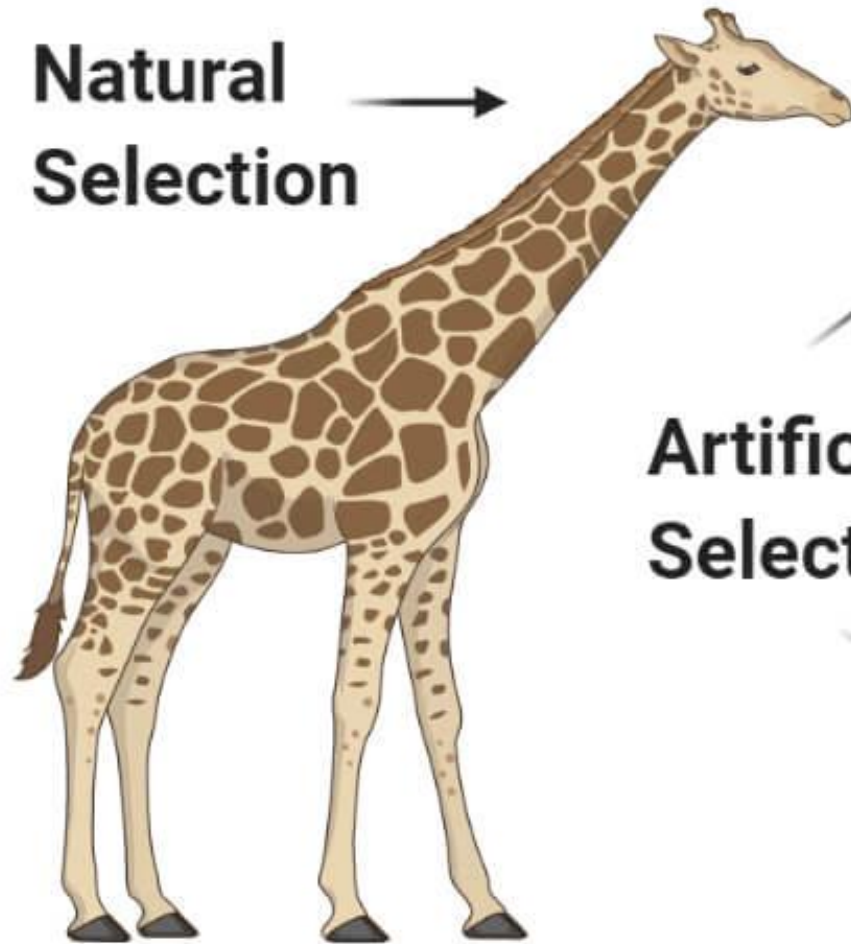

POPULATION 2

GREEN BEEILES ARE MORE LIKELY TO REPRODUCE AND PASS ON
THEIR GREEN GENES ONTO THEIR OFFSPRING. OVER TIME THE
PROPORTION OF GREEN BEEILES IN THE POPULATION INCREASES.

**Natural
Selection**

**Artificial
Selection**

Natúrligt úrval í Føroyum

- Náðileyst stríð um føði í náttúruni
- Skúgvur eltir ritu í luftuni
- Ritan spyr matin til ungarnar upp av møði og kjógvin loftar spýggjuni - mettur
- Skúgvur eltur súlu, til hon missur sildina til ungarnar
- Skúgvín eltur fiskimása til hann møðist, setur seg á hann og druknar hann

Samsætur

Samsæta, ílega

Allel, gen, kromosom...

Vetrarliturin á haru

Huldurnar í Dímum